

Delavnica o zlatem pravilu

✉ Špela Čekada Zorn, Andreja Dobnikar

“Dokler bo človek svobodno živel, bo tako ali drugače iskal tisto, kar ga osrečuje. Toda iskati še ne pomeni najti ... Sreča temelji na bogastvu življenja, in to je tisto pravo ...”
David Starr Jordan

Načela svetovnega etosa, ki so bila predstavljena v junijski številki Vzgoje, bodo izhodišča za primere delavnic, ki so primerne za izvedbo v tretji triadi osnovne šole. Učitelji nižjih razredov lahko delavnice (str. 26-28) priredijo razvojni stopnji svojih učencev, pri čemer so jim v pomoč tudi predlagane literarne predloge. Prvi sklop delavnic se bo osredotočil na t. i. ‘zlato pravilo’ v povezavi z ‘načelom humanosti’. V prihodnjih številkah se bomo podobno lotili tudi drugih osnovnih načel svetovnega etosa.

Kaj je zlato pravilo?

Zlato pravilo priča o temeljni enakosti vseh bitij v tem, da nobeno bitje ne želi trpeti in da želi biti vsako bitje srečno. Ta zavest nas vodi do empatije, empatija pa do etičnega in sočutnega delovanja, kar pomeni, da je treba z vsakim človekom ravnati človeško in ne nečloveško. Glasi se takole: “Česar nočeš, da bi drugi tebi storil, tega ne stori tudi ti drugemu.” Ali pozitivno: “Kar hočeš, da drugi tebi stori, to stori tudi

ti drugemu.” To naj bi bila nespremenljiva, brezpogojna norma za vsa življenjska področja, za družino in skupnosti, za rase, narode in religije (Küng, 2012: 187).

Zlato pravilo že več tisočletij srečujemo v številnih etičnih in religioznih izročilih človeštva. O njegovem nastanku nazorno piše tudi Marko Pavliha v svoji *Pripovedki o etiki* (2012 in 2013):

“Nekateri pripisujejo avtorstvo Pitakosu iz Mitilen na Lezbosu, ki je veljal za enega od sedmih /.../ modrecev stare Grčije. Živel je v sedmem in šestem stoletju pred Kristusom – saj veste, kdo je to – in se je proslavil v vojni z Atenci. Spoštovani gospod je že davno pred drugimi gospodi verjel, da svojemu bližnjemu ne smemo storiti tistega, kar bi se nam zdelo grdo, če bi nam to storil on. /.../ Bodimo usmiljeni, ljubimo zmernost in gojimo resnico, zanesljivost, znanje, skrbnost in priljudnost.”

Seveda pa pripovedka ne ostane le pri zgodovini, ampak so vanjo vnese ni tudi praktični primeri udejanjanja zlatega pravila:

“/.../ ko recimo zjutraj, ko vstanemo, prijazno starše objamemo ali vsaj pozdravimo (čeravno niso bolni), jim morda zajtrk pripravimo in se jim za vsako malenkost zahvalimo; da sošolcu posodimo zapiske in z njim delimo malico; da pozorno poslušamo govorce in se vljudno oglasimo šele tedaj, ko umolknejo; da spoštujemo mater, očeta, sorodnike, prijatelje, znance, tujce in vsa živa bitja, da poskušamo biti dobri, čim boljši v vsaki misli in dejanju” (prav tam).

Načelo zlatega pravila lahko po temtatem razumemo kot osnovo za vse zakone in pravila, ki izhajajo iz njih, kamor lahko uvrstimo tudi

slovensko zakonodajo na področju šolstva. Eden od pomembnejših dokumentov, ki opredeljuje splošna načela ter cilje vzgoje in izobraževanja, je *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji* (2011). Med drugim je v njej zapisano, da mora vzgoja, ki si prizadeva, da bi učenci privzeli norme in vrednote, ki jih vključujejo človekove pravice, privzgojiti tudi zavest o dolžnostih do drugih in temu ustreznih ravnanjih.

Ker je šola vzgojno-izobraževalna ustanova, je dolžnost vsakega učitelja, da poleg podajanja izobraževalnih vsebin učence tudi vzgaja in jim je pozitiven zgled. Kljub temu pa so dobrodošle tudi ure, ki so posvečene predvsem vzgoji in posledično ustvarjanju pozitivnega vzdušja med učenci in učitelji. V nadaljevanju predstavljamo delavnico, ki jo lahko izvedemo v razredu in tako pripomoremo h krepitvi pristnih medčloveških odnosov. Delavnico lahko izvedemo pri razredni uri, pri uri DDE ali drugih predmetih, saj je medpredmetno zasnovana. ■

Viri in literatura

- Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju* (2011). Ljubljana: Ministrstvo RS za šolstvo in šport.
- Čekada Zorn, Špela; Dobnikar, Andreja (2013): Vzgoja za etične vrednote. V: *Vzgoja* 58, letnik XV, str. 31–32.
- Küng, Hans (2012): Priročnik svetovni etos: vizija in njena uresničitev. Grosuplje: Partner graf.
- Lessing, Gotthold Ephraim (1981): *Modri Natan. Dramska pesnitev v petih dejanjih*. Ljubljana: DZS.
- Pavliha, Marko (2012 in 2013): Pripovedka o etiki. V: *Jana*, 31. 12. 2012, št. 1, str. 28–29 in 8. 1. 2013, št. 2, str. 41–42.
- Splošna deklaracija človekovih pravic* (1948). Dostopno na: <http://www.unaslovenia.org/dokumenti/sdcp>.
- Svetovni gospodarski etos. Manifest (2011). V: *Vzgoja* 49, letnik XIII, str. 15–17.

Delavnica: Parabola o zlatem prstanu in aktualizacija

Uvod

V sodobnem svetu je zelo prisotna težnja po polarizaciji: dobro – slabo, pravično – nepravično, pošteno – nepošteno ... Ljudje radi izrekamo sodbe, ki pa so mnogokrat preuranjene, saj 'stvari' pogledamo le z enega zornega kota, drugih pogledov pa nismo pripravljeni sprejeti. Zgodba, ki je izhodišče te delavnice, nas uči, da imamo kljub razlikam veliko skupnega, da so temeljne etične vrednote za vse ljudi iste. Osnova delavnice je parabola o prstanu, sporočilo njenega avtorja Lessinga pa: "Bodite iz srca dobri, pripravljeni pomagati in pravični!" Naloga učitelja je, da to sporočilo posreduje učencem tako, da ga čim bolj ponotranjijo in po njem živijo. Pri tem je učitelju v oporo tudi *Splošna deklaracija človekovih pravic*, iz katere poleg pravic izhajajo tudi dolžnosti.

Cilji

Učenci vedo, da na svetu živijo pripadniki različnih narodov, religij, kultur ... Čeprav smo si ljudje navzven različni, so temeljne moralne enote vsem skupne. V prvem

delu delavnice se naučijo spoštovati različnost (drugačnost) med ljudmi in spoznajo, da človeka ne smemo ocenjevati le po zunanosti, ampak predvsem po njegovih (dobrih) delih. Naučijo se razmišljati o različnih vidikih posameznikovega odnosa do sveta, ki pogosto vsebuje stereotipne ali predsodkov polne pristope. V igri (dramatizaciji) se vživijo v določeno osebo in jo skušajo čim bolj označiti, zaznati njene lastnosti. Pojasnijo tudi vzroke za ravnanje oseb in posledice njihovega ravnanja.

V drugem delu delavnice se osredotočimo predvsem na zlato pravilo. Učenci s pomočjo učnih listov razmišljajo o krivicah, ki se jim dogajajo. Naredijo načrt, kako bi izboljšali vzdušje v razredu in okrepili medsebojno zaupanje. Določijo dve pravili, ki izhajata iz zlatega pravila. Po štirih tednih evalvirajo uspešnost izvajanja pravil. Vedo, da življenje po zlatem pravilu poudarjajo temeljne svetovne religije in da je nadvse primerno izhodišče zanj tudi *Splošna deklaracija človekovih pravic*.

1. del delavnice

Predviden čas za izvedbo: 2–3 šolske ure

Učni pripomočki: delovni list z besedilom, kartončki različnih barv (glede na število učencev), magnetki ali lepilni trak, flomastri

Potek dela: Vsak učenec dobi kopijo Parabole o zlatem prstanu (delovni list 1). Učitelj glasno prebere besedilo. Učenci obnovijo zgodbo in tako učitelj preveri, ali so razumeli njeno vsebino. Vsak dobi barvni karton in nanj na kratko napiše, kaj je po njegovem mnenju nauk zgodbe. Kartone pritrdijo na tablo, preberejo mnenja svojih sošolcev in jih med seboj primerjajo. Na podlagi njihovih zapisov in s pomočjo učitelja skušajo ugotoviti, kaj nas želi ta parabola naučiti.

Nauk: Ljudje govorimo različne jezike, pripadamo različnim religijam, gojimo različne navade in običaje ..., a imamo skupne temeljne etične vrednote. Kot oče ni delal razlik med sinovi, saj je imel vse enako rad, tudi mi nismo tisti, ki bi smeli dajati končne sodbe o drugih.

Učenci se na podlagi petih (ali šestih) barv kartonov, na katere so pisali sporočilo zgodbe, razdelijo v skupine po pet. Besedilo napišejo v obliki dramskega teksta, v katerega vključijo naslednje osebe: očeta, tri sinove in sodnika. Dramsko besedilo zaigrajo pred sošolci. Nato izrazijo občutke ob igranju posamezne vloge ter povedo, kako bi lahko osebo, ki so jo igrali, označili. Poimenujejo literarno osebo, ki je po njihovem mnenju ravnala najbolj etično, in to utemeljijo.

Pomembno je, da je vzdušje med učenci sproščeno, da sodelujejo prostovoljno in da jih igranje vlog čustveno ne obremenjuje preveč.

Marko Pavliha, Borut Ošljaj (ured.)

Svetovni etos: globalno in lokalno

Ljubljana: Partner graf, 2013
241 strani, cena: 15,00 EUR
(+ poština 1,30 EUR)

V knjigi so objavljeni prispevki s posveta o svetovnem etosu, ki je bil aprila 2013 v Cankarjevem domu v Ljubljani. Tam so se združili vrhunski strokovnjaki različnih smeri in prepričanji ter se posvetili temeljnim moralnim dilemam sodobnega časa. Vsak od 16-ih prispevkov na svoj način sledi in utemeljuje osnovno idejo svetovnega etosa.

Informacije in naročila: DKPS, Ul. Janeza Pavla II. 13, 1000 Ljubljana; revija.vzgoja@rkc.si, www.revija-vzgoja.si

Nekaj literarnih predlogov za obravnavno zlatega pravila v 1. in 2. triadi osnovne šole:

- Weninger, Brigitte (2007): *Vsi za enega, eden za vse*. Ljubljana: Založba Kres.
- Cave, Kathryn (2001): *Drugačen*. Ljubljana: Educy.
- Nöstlinger, Christine (2012): *Ognjeno rdeča Friderika*. Ljubljana: Ebesede.
- Neuendorf, Silvio (2000): *Niko Nosorog pa že ni pošast*. Ljubljana: Založba Kres.

Delovni list 1

Parabola o zlatem prstanu

Pred mnogimi leti je na Vzhodu živel mož, ki je imel prstan neprecenljive vrednosti. Kamen – opal se je prelival v prelepah barvah. Imel je skrivno moč, da se je tisti, ki ga je nosil z vero, prikupil ljudem in Bogu. Ni čudno, da ga ta mož z Vzhoda nikdar ni snel s prsta in je poskrbel, da je za zmeraj ostal v družini. Storil je takole: prstan je zapustil najljubšemu od vseh sinov. Določil je, naj ta prstan sin zapusti tistemu sinu, ki mu bo najljubši in bo postal poglavar in knez rodbine.

Tako je prstan šel od sina do sina in končno do očeta treh sinov, ki so mu bili vsi povsem poslušni in ki jih je vse enako ljubil. Ker kdaj pa kdaj le ni mogel drugače, se mu je zazdel prvi, drugi ali pa tretji, ko je bil z njim sam in druga dva nista delila si njegovega kipečega srca, vrednejši prstana, ki ga je v trenutku zanesenosti vsakemu obljubil.

Oče je zbolel in ni vedel, kako naj prekliče svoje obljube sinovom. Bolelo ga je, da bi dva sinova, ki sta se zanašala na obljubo, sedaj prizadel. Skriva je naročil pri zlatarju dva dodatna prstana – ponareodka, ki naj bi

bila ne glede na ceno in trud prvotnemu povsem enaka. Ko sta bila prstana izdelana, ni več ločil originala od ponaredkov. Bil je srečen in ločeno je poklical k sebi vse tri sinove. Vsakemu je dal blagoslov in prstan, nato pa pomirjen umrl.

Komaj je oče izdihnil, so prišli sinovi vsak s svojim prstanom in vsak je hotel postati knez. Sledili so preiskave, prepiri in tožarjenje, toda zaman: pravi prstan je bilo nemogoče prepoznati.

Po pomoč so se zatekli k sodniku. Le-ta jih je vprašal: “Ali nima pravi prstan čudežne moči, da napravi tistega človeka, ki ga nosi, dobrega in prijetnega?” Nato je nadaljeval: “O tem bo torej odločil pravi prstan, ker ponarejena tega nista sposobna. Prizadevajte si torej in vsak naj stremi za tem, da bi dokazal moč prstana. Bodite srčno dobri, pripravljeni pomagati in pravični! In če se bo čudežna moč pravega prstana izkazala pri otrocih vaših otrok, pridite v tisoč letih ponovno pred sodnika. Mogoče bo tedaj tu sedel moder mož in bo razsodil. Sam tega ne morem.”

Povzetek parabole je iz dramske pesnitve *Modri Natan* (Lessing, 1981).

2. del delavnice

Predviden čas za izvedbo: 2–3 ure

Učni pripomočki: e-tabla ali delovni listi, barvni kartoni z izhodišči, flomastri, plakati

Potek dela: Učenci sedijo v krogu. Učitelj jih spomni na sporočilo zgodbe, ki so jo prebrali in odigrali prejšnjo uro. Vpraša jih, ali kdaj razmišljajo o krivicah, ki se jim dogajajo. Pokaže jim kartončke s tremi nepopolnimi povedmi (Hudo mi je, ko ... Razočaran/a sem, ko ... Prizadene me, ko ...). Posamezne povedi so na treh različnih barvnih kartonih. Učenci se sami odločijo, kateri barvni kartonček/poved bodo izbrali. Poved dopolnijo, vendar na kartončke ne pišejo svojih imen.

Učitelj pobere kartone in prosi enega od učencev, da jih razvrsti v tri kroge na tabli glede na barve. V vsakem krogu izberejo dve izjavi in ob tem izrazijo svoje misli. Sledi pogovor o tem, kakšno je vzdušje v razredu in kako bi ga lahko izboljšali. Učitelj ob tem izpostavi zlato pravilo in ga s pomočjo e-table predstavi (delovni list 2: *Zlato pravilo v religijah*). Učenci ugotovijo, da ga vsebujejo besedila temeljnih

svetovnih religij, zato ga pozna večina svetovnega prebivalstva. Eden od učencev obkroži religije, o katerih so se med poukom že pogovarjali. Učitelj jim pove, da lahko zgodbo o prstanih (ki so jo prebrali in odigrali) razumemo tudi v prenesenem pomenu za tri svetovne religije: judovstvo, krščanstvo in islam. Tako kot oče ni želel prejudicirati nobenega od sinov, moramo preseči delitev na ‘prave’ in ‘neprave’ religije ter spoštovati pripadnike vsake vere. Tako kot sinovi moramo tudi mi, pripadniki katere koli religije, spodbujati prizadevanje za boljšo družbo: s srčno dobroto, pripravljenostjo pomagati in skrbjo za pravičnost.

Učenci skupaj z učiteljem določijo dve pravili, ki se nanašata na zlato pravilo in ju bodo poskušali upoštevati naslednje štiri tedne, npr. *Spoštuj sošolca/ko, ki se zaradi svoje vere oblači drugače kot ti*. Pravili zapišejo na dva plakata, na katera enkrat tedensko napišejo, na katero dejanje, povezano z upoštevanjem zlatega pravila, so tisti teden najbolj ponosni.

Po štirih tednih evalvirajo počutje v razredu in ocenijo, v kolikšni meri se

je (ni) vzdušje izboljšalo. Predlagamo, da si nato izberejo novi pravili in tako stremijo k čim bolj pozitivni klimi v razredu.

Zaključek delavnice se nanaša na zlato pravilo in dolžnosti, ki izhajajo iz njega. *Splošna deklaracija človekovih pravic* (1948) je idealno izhodišče, da premislimo o nekaterih pomembnih dolžnostih, ki so nujna dopolnitev teh pravic. Učitelj na e-tablo projicira besedilo (delovni list 3), v katerem učenci poiščejo pravice in dolžnosti, ki izhajajo iz njih. Pravice podčrtajo, dolžnosti pa obkrožijo. Razdelijo se v štiri skupine, dve skupini izdelata plakat s pravicami, dve pa z dolžnostmi. Plakate tudi ilustrirajo.

Ko so plakati izdelani, jih skupine primerjajo med seboj. Učenci v pogovoru z učiteljem razmišljajo o tem, da bi bilo življenje v skupnosti nemogoče, če bi ljudje poudarjali le svoje pravice, pri tem pa zanemarjali dolžnosti, katerih izpolnjevanje prav tako pomembno prispeva k sožitju v skupnosti in razumevanju med ljudmi. Tako učenci krepijo čut odgovornosti do soljudi. ■

Zlato pravilo v religijah

Kitajska religija

(začetki neznani, pred l. 2000 pr. n. št.; Konfucij: 6. st. pr. n. št.)

Česar si ti sam ne želiš, tega tudi drugemu človeku ne stori.

Konfucij, Pogovori 15,23

Hinduizem

(od l. 1500 pr. n. št. dalje; besedilo med l. 400 pr. n. št. in 400 n. št.)

Človek se naj do drugih ne bi obnašal na način, ki je njemu neprijeten; to je bistvo morale.

Mahabharata, XIII. 114.8

Islam

(od 6. st. n. št. dalje; besedilo 13. st. n. št.)

Nihče izmed vas ni vernik, dokler svojemu bratu ne želi tega, kar si želi sam.

40 Hadita (izreki Mohameda) od an-Nawawi 13

Budizem

(od 6. st. pr. n. št.; besedilo kasneje)

Položaj, ki zame ni prijeten ali razveseljiv, naj tudi za drugega ne bo; in položaj, ki zame ni prijeten ali razveseljiv, kako ga lahko privoščim drugemu?

Samyutta Nikaya V, 353.35–354.2

Krščanstvo

(od 1. st. n. št. dalje)

Vse, kar hočete, da bi ljudje storili vam, storite tudi vi njim.

Nova zaveza, Matej 7,12; Luka 6,31

Judovstvo

(začetki pred l. 1000 pr. n. št.; besedilo 1. st. pr. n. št.)

Ne stori drugemu, česar ne želiš, da drugi stori tebi.

Rabi Hillel, Sabat 31a

Delovni list 3

Pravice in dolžnosti

Če imamo pravico do življenja, potem smo dolžni spoštovati življenje.

Če imamo pravico do svobode, potem smo dolžni spoštovati svobodo drugih.

Če imamo pravico do varnosti, potem smo dolžni za vsakega človeka ustvariti pogoje, da bo užival človeško varnost.

Če imamo pravico sodelovati pri političnem dogajanju v svoji deželi in lahko volimo svoje politične voditelje, potem smo dolžni pri tem sodelovati in zagotavljati, da bodo izvoljeni najboljši voditelji.

Če imamo pravico, da delamo pod pravičnimi in ugodnimi pogoji, da sebi in svojim družinam omogočimo

primeren življenjski standard, smo dolžni to tudi delati po svojih najboljših sposobnostih.

Če imamo pravico do svobodnega mnenja, vesti in religije, smo dolžni spoštovati tudi mnenje ali verska načela drugih.

Če imamo pravico do izobrazbe, smo se dolžni tudi učiti po svojih najboljših sposobnostih in deliti svoje vedenje in izkušnje z drugimi tam, kjer je možno.

Če imamo pravico koristiti pridelke zemlje, smo tudi dolžni spoštovati zemljo in njene naravne vire, se za to zavzemati in jih obnavljati.

Splošna izjava o človekovih dolžnostih,
Predlog, izd. Helmut Schmidt, München 1997,
s. 41f. (Küng, 2012: 199–200)